

Bekir GÖKPINAR

Doç. Dr. | Assoc. Prof. Dr.

Bandırma Onyediy Eylül Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Tarih Bölümü, Balıkesir-TÜRKİYE
Bandırma Onyediy Eylül University, Faculty of Humanities and Social Sciences, Department of History, Balıkesir-TURKIYE

ORCID: 0000-0003-1017-6037
bgokpinar@gmail.com

Teke Mutasarrıfı Konakçı Hasan Paşa'nın Faaliyetleri ve Emvâl-i Metrûkesi (1719)

Öz

XVIII. yüzyıl, Osmanlı devlet düzeninin önemli ölçüde değiştiği ve Anadolu'da eşkıyalık hareketlerinin yoğun ve yaygın olarak yaşandığı bir dönemdir. Bu hareketler devletin malî ve toplumsal nizamını sarsmıştır. Anadolu'da eşkıyalığın yoğun yaşandığı bölgelerden biri de Teke sancağıdır. XVIII. yüzyıl başlarında Teke sancağında eşkıyalık olarak ev basma, adam katletme, soygun yapma, yol kesme, vergilerin toplanmasına mani olma, ahalden haksız yere zorla para alma, kadınları zorla kaçırma, zirâî ürünlere zarar verme gibi emniyet ve asayiş tehdit eden çok çeşitli olaylar meydana gelmiştir. Bunları yapanlar arasında aşiretler, konar-göçer taifeleri, devlet görevlileri, görevden alınan valilerin kapı halkı, firari askerler, mecburi iskân ve sürgüne tabi tutulan gruplar ve cemaatler olduğu görülmektedir. Devlet halkın asayişini temin için eşkiyayı yakalayıp Antalya kalesi başta Limni, Sakız ve Rodos gibi yakın adalarda kalebind etme yoluna gittiği gibi kimilerini de İçel, Adana, Şam ve Kıbrıs adasına sürgüne göndermiştir.

XVIII. yüzyıl başlarında Teke sancağında eşkiya ile mücadele görevi ifa edenlerden biri Teke Sancağı Mutasarrıfı Hasan Paşa'dır. Hasan Paşa'nın Teke yöresinde ahalinin emniyet ve asayişini sağlama yolunda önemli gayretleri görülmüştür. Hasan Paşa, Teke mutasarrıflığından ayrıldıktan sonra kendi halinde yaşamayı tercih etmiş ve 1719 yılında vefat etmiştir. Paşa'nın vefatı ile birlikte devlet terekesini müsadere ettirerek satışa çıkarmıştır.

Bu çalışmada Teke mutasarrıfı Hasan Paşa'nın eşkiya ile olan mücadelesi ve vefatı ile birlikte müsadere edilen terekesinden yola çıkılarak servetinin değeri ve çeşitliliği üzerinde değerlendirilmesi yapılacaktır. Çalışmamızın temel kaynağını Osmanlı Arşivinde mevcut defter ve belgeler oluşturmaktadır. Döneme ait kronik ve araştırma-inceleme eserlerinden de istifade edilecektir.

Anahtar Kelimeler: Hasan Paşa, Teke sancağı, Mutasarrıf, Eşkiya, Muhallefat.

Teke Governor (Mutasarrıfı) Konakçı Hasan Pasha's Activities and Inheritance (1719)

Abstract

The eighteenth century was an era in which the Ottoman state order altered significantly and banditry movements in Anatolia were intense and widespread. These movements shook the financial and social order of the state. One of the regions in Anatolia where banditry was intense was the Sancak of Teke. In the early eighteenth century, banditry in Teke Sancak included a wide variety of incidents such as house raiding, slaying, robbery, road blocking, obstructing the collection of taxes, extorting money from the inhabitants, abducting women, damaging agricultural products, which threatened security and public order. It is observed that the perpetrators of these incidents were tribes, nomadic groups, state officials, households of dismissed governors, fugitive soldiers, groups and communities subjected to forced resettlement and exile. In order to ensure public order, the state captured the bandits and imprisoned them in Antalya Castle and in nearby islands such as Lemnos, Chios and Rhodes, and sent some of them into exile in İçel, Adana, Damascus and Cyprus.

At the beginning of the eighteenth century, one of those who carried out the task of fighting against bandits in the Teke Sancak was Hasan Pasha, the Mutasarrıf of Teke Sancak. Hasan Pasha made significant efforts to ensure the security and public order of the people in the Teke Region. Hasan Pasha preferred to live alone and died in 1719. Upon his death, the state confiscated his estate and put it up for sale.

In this paper, the value and diversity of the wealth of Hasan Pasha, the governor (mutasarrıf) of Teke, will be evaluated based on his struggle with the bandits and his confiscated property upon his death. The main source of our paper is the books and documents available in the Ottoman Archives. Chronicles and research-study works of the period will also be used.

Keywords: Hasan Pasha, Sanjak of Teke, Governor (Mutasarrıf), Bandit, Inheritance.

Giriş

XVIII. yüzyıl Osmanlı İmparatorluğu için mevcut klasik kurumlarının değişim ve dönüşüm çağına girdiği genel kabul gören bir durumdur. Bu yüzyılda devlet idarî, malî, askerî ve ictimâî alanlarda büyük değişim süreci içine girmişti. Tabii bütün bunlar kendiliğinden veya kısa sürede ortaya çıkmış değildi. XVI. yüzyılın sonundan itibaren başta malî durumun zayıflaması, askerî sınıfların eski disiplin ve gücünü kaybetmesi, devletin tabii sınırlarına ulaşması ve geniş imparatorluğun idaresi için bürokratik ve askerî kadroların sürekli artması bunun ilk akla gelen sebepleri arasında sayılabilir. Hatta XVII. yüzyıl başında veraset sisteminin değişmesi ve Osmanlı payitahtında yönetimde farklı güç odaklarının etkin hale gelmesi ve padişahın mutlak iktidarının paylaşılması da yukarıdaki sayılan sebepler kadar önemli olduğu söylenebilir. İmparatorluğun merkezdeki bürokratik yapısı yanında taşra yönetimi de bu değişimden etkilenmişti. Taşrada yeni uygulamalar ve kadrolar ortaya çıkmıştı. Tımarlı sipahinin savaşlarda yavaş yavaş etkisi azalırken vali ya da beylerbeylerin kapı kullarının sayısı artmış, tımar sistemi yerine önce malikâne sistemi yaygınlaşmış ve daha sonra bunu “kayd-ı hayat” şartıyla tasarruf etme ve nihayet büyük toprak sahiplerinin ortaya çıkması takip etmişti. Malî sistemde de devletin nakit paraya ihtiyacının artması sebebiyle birçok hizmette “bedel” uygulaması yaygınlaşmış ve bu da vergilerin nakit olarak tahsili usulüne geçilmesine zemin hazırlamıştı.

İşte XVII. yüzyıldan itibaren devletin yaşadığı sosyo-ekonomik değişimlerin bir sonucu olarak taşra yönetimlerinde sancakbeyi ve vali/beylerbeyilerden başka mutasarrıflar tayin edilmeye başlanmıştı. Hatta sadece bununla iktifa edilmemiş mütesellim, muhassıl, voyvoda ve ayân gibi yeni yönetim silsilesi tezahür etmişti. Özellikle merkezdeki vezir sayısının artması sonucu sancaklar arpalık usulü ile vezir ya da vezir unvanlı valilerin tasarrufuna verilmeye başlanmıştı. XVIII. yüzyılda eyalet ve sancaklar mirî mukataa haline getirilerek iltizam yoluyla veya arpalık ve malikâne uygulaması iyice yaygınlaştırılmıştı (Öreñç, 2020, s. 377). Paşa unvana sahip vezirlerin çoğalması, bunlara tevcih edilecek kâfi miktarda idarî birim ve gelir biriminin olmaması sancakların “ber-vechi arpalık” şeklinde tevcihi ile ancak bir çözüm bulunabilmişti. Bu durum eyalet yöneticilerinin yetkilerinin sınırlandırılmasına da sebep olabiliyordu (Akyüz, 2008, s. 23-24). Genellikle bir ya da birkaç sancağı kapsayan arpalıklar yüksek dereceli idarecilere ve vezirlere azil veya emekli edildikleri, savaşta ve asayişinde yararlılık gösterdikleri, bir yerin ya da kalenin muhafaza ve tamiri ile görevlendirildiklerinde verilirdi (Gökbilgin, 1978, s. 594-595; Baltacı, 1991, s. 392).

Osmanlı arşiv kayıtları incelendiğinde XVII. yüzyılın sonları ve XVIII. yüzyılın başından itibaren sancak yöneticileri için çoğunlukla mutasarrıf tabiri kullanılmaya başlandığı görülür. Sancaklara mutasarrıfların tayini yukarıda sayılan zorunlu durumlardan ortaya çıkmıştı. Sancaklardaki paşa rütbeli mutasarrıflar ayı zamanda sancağın tasarruf edeniydi. Sancaklarda mutasarrıflığın yaygınlaşması iktisadî hüviyet durumundan kaynaklanmıştı. Artık eyalet ve sancakların mirî mukataa, arpalık veya malikâne olarak tevcih edilmeye başlanması, has sisteminin tedricen kaldırılması buraların askerî öneminin azaldığı devlet nezdinde daha çok iktisadî bakımdan değerlendirildiğini göstermektedir. Netice itibarıyla XVIII. yüzyılın başlarından itibaren klasik sancaklar yaygın olarak paşalar tarafından yönetilmeye başlanmış ve artık mutasarrıf tabiri de iyice yerleşmeye başlamıştı (Kılıç, 2000, s. 451-452). Beylerbeyi ve sancakbeylerinin çoğu önceki yüzyıllarda olduğu gibi kendi sancaklarında ikamet etmezler, İstanbul'da, cephelerde veya kale muhafızlığı gibi başkaca görevlerde bulunurlardı (Özkaya, 1970, s. 371).

Bahsi geçen dönemde devlet yönetiminin taşradaki beklenmeyen tutumlar karşısında dikkatini çevirdiği Teke'de de Mutasarrıf Konakçı Hasan Paşa'nın bürokrasideki görevleri ve faaliyetleri hayrete şayandır. Özellikle Teke sancağının mutasarrıfı olarak tayininden sonra burada eşkiyanın yoğun olduğu ve aşiretlerin asayişini tehdit ettiği bir dönemde devlet bu olayları teskin için kendisine önemli görevler vermişti. Belgelerden takip edebildiğimiz kadarıyla daha sonra kendi isteği ile Afyonkarahisar Sincanlı kazasına çekilmiş ve hayatının geri kalan kısmını burada geçirmişti.

Konakçı Hasan Paşa'nın 1719 yılında burada vefatı ile birlikte mallarının müsadere süreci başlatılmıştı. Çalışmamızda Hasan Paşa'nın mallarının müsadere süreci, mallarının miktarı, çeşitliliği ve satışından elde edilen hasılat ve bunun hazineye gelir olarak intikali ele alınmış ve bunlarla ilgili bazı analizler yapılmıştır.

1. Teke Mutasarrıfı Konakçı Hasan Paşa ve Faaliyetleri

Teke Mutasarrıfı Hasan Paşa'nın hayatının ilk dönemleri hakkında bilgi yoktur. Yaptığımız karşılaştırmalı tahlillerde Mehmed Süreyya'nın Sicilli Osmanî'de zikrettiği "Koca Hasan Paşa"nın konumunu teşkil eden Teke mutasarrıfı olması muhtemel gibi gözükmektedir. Hasan Paşa'nın Kalaylıkoz Ahmed Paşa'nın kethüdası olarak Azak'ın Ruslar tarafından ikinci defa işgali (1696) sırasında görev alması ilk faaliyeti olarak karşımıza çıkmaktadır. Kalaylıkoz Ahmed Paşa'nın Azak kalesi yardımına gitmeyip firarı üzerine Erzurum Valisi Ahmed Paşa ile birlikte kaleye bir miktar asker sevk etmek istenmiş ancak bunlar Rus muhasarasını aşıp kaleye ulaşamamışlardı (Râşid, 2013, s. 531-532). Tespit edebildiğimiz kadarıyla Hasan Paşa, Kalaylıkoz Ahmed Paşa'nın kethüdalığı görevini ifa ederken beylerbeyi unvanı ile Basra valiliğine tayin olunmuştu (16 Zâ. 1109/26 Mayıs 1698). (Nusretnâme, 2018, s. 480). Bundan sonra Bursa muhafızı, vezir unvanı ile Bosna valisi, yeniçeri ağası (1106), sonra Kastamonu, Basra, Anadolu (1122/1710), Van (1124/1712) ve Niğbolu (1125/1713) ve son olarak Karaman valisi olduğu (1126/1714) anlaşılmaktadır (Mehmed Süreyya, 1996, s. 641). Paşa'nın Teke mutasarrıfı ve Valide Sultan'a konakçı olması bir arada ele alındığında bu bilgilerin örtüştüğü ve Kalaylıkoz Ahmed Paşa'nın kethüdasının aynı kişi olduğunu teyit etmektedir. Nitekim Koca Hasan Paşa, 10 Kasım 1713 (21 Şevval 1125) tarihinde Rumeli beylerbeyliği payesiyle Teke mutasarrıflığına tayin olunmuştu. Paşa'nın, daha önce beylerbeyi unvanı da mevcut olup, kendisine hilat olarak "çuka feraceye kaplı sırt semmur kürk" giydirilmişti (BOA. A.RSK. 1551/17; Göynüklü, 2020, s. 145). Rus seferi dönüşü III. Ahmed uzun süre ikamet ettiği Edirne'den İstanbul'a dönerken Teke Mutasarrıfı Koca Hasan Paşa, Hafsa menziline valide sultana konakçı tayin olunmuştu (6 Zâ. 1125/24 Kasım 1713). Ordu 14 Aralık'ta İstanbul'a dahil olmuş ve arz odasında veziriazam ve şeyhülislama hediyeler takdim edilirken Valide Sultan konakçısı Koca Hasan Paşa'ya da harem kapısı önünde samur erkan kürk ile beş kese akçe ihsan edilmişti (Nusretnâme, 2018, s. 983-984). Koca Hasan Paşa, Teke mutasarrıfı olarak uzun süre görev yapamadan 6 Nisan 1714 (21 Râ. 1126) tarihinde Karaman eyaletine tayin edilmişti (Nusretnâme, 2018, s. 992). Bu tarihten sonra kayıtlarda Paşa'nın herhangi bir görevi görünmediği, muhallefatındaki bilgilerden yola çıkarak muhtemelen yaşlılığı nedeniyle Afyon-Sincanlı'ya yerleştiği söylenebilir.

Hasan Paşa'nın Teke mutasarrıfı olduğu sırada yaptığı faaliyetler ve kendisine tevdi edilen görevler daha çok eşkıyalık ile alakalıdır. Öncelikle Teke sancağı ve bulunduğu coğrafya hakkında kısaca bilgi vermek yerinde olacaktır. Osmanlı kaynaklarında çoğunlukla Teke olarak geçen Teke-ili sancağı doğuda Köprüçay, batısında Eşençayı ve kuzeyinde Göller yöresi güneyi Kestel gölüne kadar uzanmakta olup sancak toprakları çoğunlukla kıyıları hariç dağlıktır. Teke sancağı, II. Murad zamanında Osmanlı topraklarına dahil olması ile birlikte aynı zamanda şehzade sancağı haline getirilmişti. Teke sancağı XVI. yüzyıl başlarında Antalya, Elmalı, Kalkanlı, Kaharisar-ı Teke (Serik) ve Kaş kazaları ile Antalya, Bağovası, Elmalı, İğdir, İstanos (Korkuteli), Kalkanlı, Karahisar-ı Teke, Kaş, Kürt, Muslu ve Mürekkekgözü nahiyelerinden teşekkül ediyordu. XVI. yüzyılın sonlarında ise Kızılkaya, Finike ve Germeği de Teke sancağının kazaları arasına dahil olmuştur. Söz konusu idarî teşkilat XIX. yüzyıla kadar değişmemişti (Çelik, 2011, s. 344-345).

Teke sancağı ile alakalı başka bir husus da buranın nüfus yapısıdır. Teke sancağı dağlık olması sebebiyle aşiretlerin yoğun olarak bulunduğu bölgelerden biridir. Moğol istilası sebebiyle Anadolu'ya gelen Yörük-Türkmen gruplarının büyük çoğunluğu Karaman-İçel-Teke-Hamid-Menteşe-Aydın ve Saruhan bölgelerine gelip yerleşmişlerdi. Bunların bir kısmı uzun yüzyıllar konar-göçer hayatlarını devam ettirdiği gibi bazıları da yerleşik hayata geçmişti. Menteşe-Saruhan ve

Karamanoğulları'nın zayıflamaları ve dağılmaları ile kimi Yörük grupları iskan amacıyla Teke-ili'ne gelmişlerdi. Teke sancağında çok sayıda Yörük-Türkmen cemaati yer almaktadır. Eğdir (Kemer), Karahisar-ı Teke (Serik), Antalya, İstanos (Korkuteli), Elmalı kazaları yörüklerin yaygın ve yoğun olduğu bölgelerdi (Karaca, 2006, s. 77-79).

Anadolu'da Yörük ve Türkmen grupları yaylak ve kışlaklarına giderken şehir ve köylerin tarla, bağ ve bahçelerine çok defa hasar veriyorlardı. Sık sık yer değiştirmeleri sebebiyle üzerlerine düşen vergileri vermiyorlar, kimi zaman bu konuda zabitleri ile ciddi ihtilaflara düşüyorlardı. Devlet bunları iskân ettiği yerlerden ayrılmamaları veya gittikleri yerden geri göndermek için büyük uğraş vermek durumunda kalıyordu. Bir kısım Türkmen ve Yörük grubunun iskân edildiği yerden ayrılıp köy köy gezerek halka zulüm ettikleri ve otlak resmini de vermedikleri oluyordu. Özellikle yer değiştirme sırasında yol üzerinde bulunan köylülerin mallarını gasp ve canlarına kast etmeleri önemli rahatsızlık konuları arasında geliyordu. Yörük ve Türkmen aşiretlerini iskân edildikleri yerlerden ya eşkıya ve zabitlerinin zulmünden veya başkaca sebeplerle ayrıldıktan sonra tekrar yerlerine gönderilmeleri hayli meşakkatli oluyordu. Aşiretlerin eşkıyalık ve kanunsuzluklarını önlemek için onları sabit bir yerde iskâna mecbur tutmak en iyi çözüm olarak gözükiyordu. Devletin zorla iskân ettiği mahalli beğenmeyen aşiretler asayiş ve denetimin zayıfladığı savaş ve yönetim zaafiyeti olduğu zamanlar eski yerlerine dönüyor, halkın can ve mal güvenliğini tehdide başlıyorlardı (Uluçay, 1944, s. 90-95).

Nitekim Teke sancağına mutasarrıf olan Hasan Paşa, kısa görev süresinde bölgede yoğun bir şekilde etkili olan ve kargaşa ortamı oluşturan eşkıya ile uğraşmak, bunları teskin ve tenkil etmek için görevlendirilmişti. Belgelere yansıdığı kadarıyla Hasan Paşa, özellikle 1714 yılının ilk yarısında söz konusu aşiret, cemaat ve devlet görevlilerinin reaya üzerinde yaptıkları faaliyetleri önlemek için yoğun gayret sarf etmişti. Bunlardan biri Teke sancağı Elmalı kazasında sakin Mortuna cemaatidir. Bunlar Molla Hüseyin, Topal Abdurrahman oğulları Ali, Abdülcilil, Mestan, Sivri İsmail ve Kundakçı önderliğinde etrafında olan 500 kadar tüfekli eşkıya ile birlikte Teke mütesellimi Hüseyin'in evini basarak 40 kadar adamını da katlederek mal ve eşyalarını gasp etmişlerdi. Bu arada ahaliden küçük çocukları da zorla kendi hizmetleri için almışlar, ayrıca yol kesip insanları katletmişlerdi. Yine Teke sancağında Yörükân-ı Serik mukataasına mutasarrıf olan Süleyman'ın çiftliğini basıp kethüdası olan Yusuf'u haksız yere öldürerek mal, eşya ve hayvanlarını almışlardı. Hatta bununla yetinmeyerek mutasarrıf Süleyman'ın Karahisar-ı Teke kazasında mutasarrıf olduğu malikânesi üzerine ev kurmuşlar, köy köy gezerek zorla zahire toplamışlar, devletin vergi toplamasına mani olmuşlar ve sonra Karahisar-ı Teke kazasına dönerek taşkınlıklar yapmaya devam etmişlerdi. Mortuna cemaatinin yaptığı eşkıyalık ve taşkınlıklarından etkilenen Antalya, Isparta ve Eğirdir kadıları durumu merkeze ayrı ayrı bildirmişlerdi. Nihayet Şeyhülislam Mahmud Efendi'den bu fiilleri işleyenlerin katli ile ilgili fetva alınarak fesat ve şekavet edenlerin yakalanması emredilmişti. Bu konuda Teke mutasarrıfı Hasan Paşa kapısı halkı ile kendisine Burdur, Hamid, Menteşe, Karahisar-ı Teke, Kızılhisar, Eğirdir ve Kaş sancak ve kazalarından 1.300 tüfekli yanında Antalya, Karahisar-ı Teke, Germiye ve Manavgat kazalarının savaşmaya muktedir ricali ile beraber eşkıyayı yakalamak için görevlendirilmişlerdi. Hasan Paşa'dan, eşkıya ile savaş sırasında katledilenlerin başlarını İstanbul'a göndermeleri, diri olarak ele geçirilenleri ise Antalya kalesine hapsedmesi emredilmişti (BOA, MD. 120, s. 96-97).

Bunun üzerine Hasan Paşa, yaklaşık 8 aydan beri fesat ve şekavet üzere olup ve ahaliden haksız yere yüzer-iki yüzer kuruş toplayan Molla Hüseyin ve 500 civarı adamı üzerine yürüyerek yapılan üç saatlik savaştan sonra hezimete uğratmışlardı. Bunlardan 16 neferi savaş sırasında katledilmiş ve verilen emir gereği kesik başları İstanbul'a gönderilmişti. Molla Hüseyin'in kardeşi Molla Ahmed ve babası Abdülkerim dahil 51 kişi diri olarak ele geçirilmiş ve Antalya kalesi zindanına hapsedilmişti. Bunların da isimlerinin bir deftere yazılarak İstanbul'a gönderilmesi istenmişti. Olayları takip etmek üzere İstanbul'dan mübaşir İnce Kara Mustafa gönderilmişti. Eşkıyanın bu tür fiilleri işleyenlerin katledilmesi ile ilgili fetva gereğince bizzat mübaşir tarafından

Antalya hapisanesinde olan 51 kişi oradan çıkarılarak katledilmesi emredilmişti (BOA. MD. 120, s. 141). Mübaşir İnce Kara Mustafa'nın raporuna göre Antalya kalesi zindanında hapsolunan eşkiyadan 7 neferi ölmüş, 41 neferinin cezaları infaz olunmuş, Antalya'lı Osman, Macun köyünden Durmuş ve Finike kazasından Ömer eşkiya yanına kerhen vardıkları anlaşıldığından bunların zindanda bırakıldığı bildirilmişti. Bunun üzerine söz konusu üç kişinin Molla Hüseyin'in adamlarından olmadığı için zindandan çıkarılması ve salıverilmesi istenmişti. Ancak henüz yakalanamayan eşkiya reisi Molla Hüseyin'in para, emlak, eşya, akarı ve malları her neyi varsa mübaşir tarafından araştırılıp el konularak İstanbul'a gönderilmesi emredilmişti. Hatta bunlara el konulduktan sonra gizlediği her ne varsa ortaya çıkanları dahi tamamının satılması istenmişti (BOA. MD. 120, s. 186). Bundan kısa süre sonra eşkiya reisi Molla Hüseyin'in yeniden ortaya çıkararak fesat ve şekâvete başladığı, Teke sancağında etrafına adamlar toplamaya başladığı haber alınmıştı. Bunun üzerine Teke mütesellimine yeni bir ferman gönderilerek yarar, genç, savaşa kudreti olan adamlar ile birlikte Molla Hüseyin'in yakalanıp idam edilmesi emredilmişti (BOA. MD. 120, s. 211).

Teke Mutasarrıfı Hasan Paşa zamanında görülen diğer bir olay da Şam valisi ve emirül-haccı olan Nasuh Paşa'nın katli ile etrafında bulunan bazı kişilerin Antalya, Hamid, Menteşe ve Saruhan taraflarına gelme ihtimaline karşı tedbir alınmasıdır. Bilindiği gibi Nasuh Paşa, seferde gösterdiği kahramanlıktan dolayı Aydın vilayetine "Paşa" rütbesi ile muhassıl tayin edilmişti. Aydın, Hamid ve Teke taraflarında ortaya çıkan eşkiya valî, mütesellim ve muhassılların vergi tahsiline mani oluyorlardı. Nasuh Paşa, vergi tahsiline mani olan eşkiya önderlerini büyük bir ustalıklarla ortadan kaldırmıştı. Bunun üzerine kendisine Hamid, Menteşe ve Saruhan muhassıllığı da verilmişti. Bir müddetten beri Şam taraflarında ortaya çıkan eşkiya hac kervanlarını soymakta ve bölgede asayiş önemli ölçüde yok olmuş ve kaos hakim olmuştu. Aydın'daki icraatları ile bütün asileri sindirmiş olan Nasuh Paşa, Aydın muhassıllığı uhdesinde kalmak üzere 1120 (1708-1709) tarihinde emirülhac tayin edilmiş ve kısa zamanda Şam civarında asayişini yeniden temin etmişti. Ancak Nasuh Paşa'nın devletten bitmek tükenmek bilmeyen talepleri, mutasarrıf bulunduğu eyaletlerde sürekli yeni sancak ve kazalar ilave ettirmesi, bunları akrabalarına dağıtması, ilave olarak Trablusşam, Sayda ve Beyrut'u istemesi ve verilmediği takdirde cebirle alacağını ihtiva eden mektuplar göndermesi üzerine devlet Topal Yusuf Paşa'yı Şam valisi üzerine göndermişti. Nasuh Paşa, Yusuf Paşa'ya mukavemete karar vermesine rağmen etrafındaki adamların dağılması ile kaçarken Şam yakınlarında atından düşmesi ile yakalanarak katledilmişti (Muharrem 1126/Ocak 1714) (Akalin, 1955, s. 201-204). Nitekim Nasuh Paşa'nın katlinden bir müddet sonra yanında bulunan eşkiya reislerinden 15-20 kadar bölükbaşı Şam tarafından ayrılıp daha önce görev yaptığı Aydın, Saruhan ve Menteşe taraflarına gelmeleri ihtimali olduğu bildirilmişti. Bunun üzerine Nasuh Paşa'nın yanından ayrılan bölükbaşılardan Teke sancağından geçerek Aydın, Saruhan ve Menteşe taraflarına ulaşabilecekleri, bu sebeple sancağında bulunan geçitleri, derbend ve boğazları gereği gibi tutarak geçişlerine mani olması hususunda Hasan Paşa'ya bir ferman gönderilmişti. Bu konuda sadece Hasan Paşa değil Alanya sancağı mutasarrıfı Seyyid Ahmed Paşa ve Hamid sancağı mütesellimi de ikaz edilmişti (BOA. MD. 120, s. 144).

Hasan Paşa'nın Teke mutasarrıfı iken Aydın muhassıl vekili Süleyman'ın tedibi işiyle de görevlendirilmişti. Osmanlı'da tımar sistemi eski özelliğini kaybederken oluşan boşlukları mukataa-iltizam sistemi almaya başlamıştı. Boş kalan veya havâss-ı hümayuna dönüştürülen tımarlar büyük mukataalar şeklinde iltizama vermeye başlanmıştı. Bunların bir kısmı çok büyüdüğü için uzaktan kontrol imkânı kalmıyor ve yeni bir sisteme ihtiyaç duyuyordu. Hasların önemli kısmı iltizama vermeye başlandı. Sancak içerisinde tımar sistemine bağlı tasarruflar üzerinde ve sadece eyalet valisine ayrılan bazı gelir kalemlerinde valinin sözü geçerken mirî mukataalar muhassıllar tarafından kontrol edilmeye başlanmıştı. İlk çıktığında muhassıl olmak için paşa rütbeli ve tercihen beylerbeyi payeli olmak zorunluluğu vardı. Bir eyaletin veya sancağın başkentteki muhasebe defterinde kayıtlı belirli vergilerini toplayıp zamanında hazineye ödemek şartıyla vezir veya beylerbeyine verilmesi usulüne "ber-vech-i muhassıllık" adı verilmektedir. Yani verginin tahsil ve tediyesinin doğrudan

doğruya idari amirin iltizamına verilmesidir (Demir & Çelik, 2016, s. 106-108). Aydın, Saruhan ve Menteşe sancaklarında bulunan bazı has ve mukataaların, iltizam bedellerinin sancakbeyleri tarafından gereğince toplanamaması, eşkıyalık ve ayânların bölgede etkisi sebebiyle devlet gelirlerinin azalması, mültezimlerin halka zulümleri ve merkezi otoritenin zayıflamasının sonucu olarak Aydın muhassıllığı teşekkül ettirilmişti. Aydın muhassıllığının dikkat çeken özelliği coğrafi ve idarî olarak Aydın sancağı sınırlarının dışında Menteşe, Saruhan, Teke ve Alanya sancaklarına kadar geniş bir bölgeyi ihtiva etmesidir (Telci, 2006, s. 137). İşte daha önce Aydın ve Menteşe sancaklarında muhassıl vekili olan Süleyman'ın yakalanması ve zimmetinde olan devlet malına el konulması gerekmişti. Bunun için yine Rumeli beylerbeyi payesi ile Teke sancağı mutasarrıfı Hasan Paşa, Saruhan sancağı mutasarrıfı Hüseyin ve Alanya sancağı mutasarrıfı Seyyid Ahmed ve Hamid sancağı mütesellimi görevlendirilmişti. Yanlarına da kapı halkını, sancakların züama ve tımar erbabı ve savaşa gücü yeten kimselerle birlikte Aydın ve Menteşe sancaklarında muhassıl olan El-Hac Ahmed'in yanında bulunmaları emredilmişti (BOA. MD. 120, s. 134).

2. Konakçı Hasan Paşa'nın Müsadere Edilen Emvâl-i Metrûkesi (1719)

Müsadere, devlet tarafından hazineye gelir kaydetmek veyahut belirli bir süre koruma altına almak üzere ceza veya tedbir olarak bir mala el konulmasıdır. Daha somut bir ifade ile kamu görevlilerinin haksız yollarla elde ettikleri gelir veya emlakın tamamına ya da bir kısmına devletin el koymasındır. Ancak uygulamada hazine açıklarını kapatmak amacıyla kamu görevlilerinin veya sivil kişilerin mallarına el konulması da yine bu şekilde adlandırılmıştır. Devlet, memurlarının mallarına el koymasını kimi zaman kamu açıklarını kapatmak amacıyla yaparken kimi zaman herhangi bir meşruiyet temeli bulunmasa da tebaasının mal varlığını kısmen veya tamamen müsadere etmesi tarih boyunca değişik görünümde arz etmiştir (Tomar, 2006, s. 65). Müsaderenin Osmanlı'da da tarihi süreç içinde farklı şekillerde geliştiğini görmek mümkündür. Osmanlı Devleti'nde ilk müsaderenin Musa Çelebi zamanında gerçekleştiği bilinmektedir. Buna karşın XV. yüzyıl ortalarında Çandarlı Halil Paşa'nın katledilip mallarının müsadere edilmesi Osmanlı tarihinde çok önemli bir adım sayılır. Fatih döneminde devlet bürokrasisinde "kul" kökenli kimselerin öne çıkması ile müsadere uygulaması bu tarihten başlayarak XIX. yüzyılın ortalarına kadar devam etmişti. Başta veziriazamlar olmak üzere "ehl-i örf" sayılan herkesin eceli ile ölmesi, katli veya azli ile malları devlet adına zapt edilirdi. Burada temel amaç Osmanlı merkezi otoritesini güçlendirmektir. Devşirilen bürokratlar devletin imkânı ile yetişip ölümüne kadar zengin hayat sürmekte ve devletin bütün imkânlarından faydalanırlardı. Öldükten sonra ise bütün mal ve servetleri müsadere edilerek herhangi bir aristokrat ve feodal oluşuma izin verilmezdi. Müsadere işlemi ulema dışında bütün ehl-i örf'e teşmil edilmekle birlikte XVII. yüzyılda katledilen bazı ilmiye mensuplarının da malları müsadereye konu olmuştu (Ünal, 1987, s. 98-101).

Ölen kişinin müsadereye konu olan eşya ve mallarına da muhaleffât denilir. Lügatta "geriye bırakılan, geride kalan"ın çoğulu olan muhaleffât kimi zaman tereke olarak da kullanılır. Osmanlı hukuk sisteminde ölen kişinin geride bıraktığı eşya ve malların tespit ve taksimi kadılar veya onların maiyetinde yer alan kassâmların uhdesindedir. Kişinin vefatı ile birlikte mal varlığının tespiti, teçhiz ve tekfin masraflarının karşılanması, borçlarının ödenmesi ve kalanların hazineye intikali sağlanırdı (Özcan, 2020, s. 406). Muhaleffatın müsadere süreci ölen kişinin malının zabt edilmesi için mahallinde bulunan vali, sancakbeyi, kadı, yeniçeri zabıtları gibi görevlilere gönderilen ferman ile başlardı. Müsadere sürecinin problemsiz geçmesi için mutasarrıf, mütesellim, voyvoda gibi güç ve kudret sahibi kişiler bu işleme nezaret etmeleri için görevlendirilirdi. Malı müsadere edilecek kişi eceli ile öldüyse mallarını tahrir işi ile bir mübaşir tayin edilir ve mahallin kadısı ile birlikte çalışırlardı. Mübaşir malların tahrir işlemini gerçekleştirir, mahallinde satılacak olanları nezaret eder, muhaleffat defterinin hazırlanması, satılan malların bedellerinin İstanbul'a gönderilmesi veya eşyalardan satılması için İstanbul'a gönderilecek olanları takip ederdi (Telci, 2007, s. 150-152).

Nitekim Teke Sancağı Mutasarrıfı Konakçı Hasan Paşa'nın muhalefatının müsadere süreci yukarıda izah edilen usule uygun olarak yapıldığı anlaşılmaktadır. Hasan Paşa, Karahisar-ı Sahib (Afyonkarahisar) sancağı Sincanlı kazasının Balmahmud köyünde ikamet etmekte iken eceli ile vefat etmişti. Paşa'nın ölüm tarihi ile ilgili kayıtlarda bir bilgi yer almamakla birlikte muhalefatının deftere kaydedildiği tarih olarak 25 Haziran 1719 (7 Ş.1131) olduğuna göre bu tarihten bir müddet önce olması muhtemeldir. Zira Osmanlı'da muhalefatın müsadere süreci genellikle birkaç ayda tamamlanırdı. Paşa'nın muhalefatının müsadere için Anadolu Valisi Ali Paşa'ya hitaben bir ferman gönderilmişti. Ali Paşa, tahrir edilen eşyanın ilginç bir şekilde 33 km. mesafede olan Afyonkarahisar'da değil 112 km. mesafede olan Kütahya'da satılması için bir mübaşir görevlendirilmişti. Satışa konu olan muhalefat defteri Karahisar-ı Sahib naibi (kadı vekili) tarafından imzalanmış ve mühürlenmişti. Söz konusu muhalefat Osmanlı Arşivinde Başmuhasebe Muhalefat Kalem kayıtları arasında (D. BŞM. MHF.) 15/33 numarada kayıtlıdır (BOA. D.BŞM. MHF. 15/33, s. 1-2).

Hasan Paşa'nın Kütahya'da satılmak üzere tahrir olunan eşyası 198 kalem olup, bunun 182 kalemine değer takdir edilmiş, kalan 16 kalem ise satışa konu edilmemişti. Kütahya'da satılan 182 kalem muhalefatın hasılatı 1.817 kuruş olarak gerçekleşmişti (218.040 akçe). Söz konusu muhalefatın satışından elde edilen 1.817 kuruş hazineye teslim edilmişti. Ayrıca Karahisar-ı Sahib naibi Yahya Efendi, Paşa'nın muhalefatını tahrir ettikten sonra teçhiz, tekfin, resm-i kısmet, kâtip, çukadar, kapıcılar kethüdâsı ve kira masrafı olarak ihtiyaç olan 285 kuruş masraf için 11 kalem eşyasının burada satışını gerçekleştirmişti.

Sabık Teke Mutasarrıfı Konakçı Hasan Paşa'nın Kütahya'da satılan 182 kalem muhalefatını daha anlaşılır hale gelmesi için tasnif ettiğimizde başlıca şu başlıklar altında toplamak mümkündür: Kitaplar, köleler, giyim kuşam eşyaları, günlük kullanım ve ev eşyaları, mutfak eşyaları, hayvanları ve at koşum takımları, silahları ve diğer eşyaları şeklinde kategorize edilebilir.

2.1. Kitapları

Osmanlı döneminde tereke çalışmalarında yapılan araştırmalara göre ölen kişilerin muhalefatında daha çok dinî kitaplar olduğu görülmektedir. Kimi zaman bunlara tarih kitaplarını da ilave etmek mümkündür. Bunların başında şüphesiz Kur'an-ı Kerim, fıkıh ve ilmihal kitapları terekelerde en çok bulunan kitaplar olarak kaşımıza çıkmaktadır (Tokat, 2023, s. 75-78). Özellikle Osmanlı bürokrasisinde görev yapmış devlet görevlilerinde de genel olarak yukarıdaki izah çerçevesinde kitaplar bulunmakla beraber bunların sayısı ve çeşitliliği kimi zaman artabiliyordu. Trabzon valisi Ömer Paşa'nın terekesinde dinî, tarihî, edebî vb. 89 kitap bulunurken (Öztürk, 2016, s. 217-218) III. Murad dönemi devlet adamlarından Kara Üveys Paşa'nın muhalefatında ise 165 cilt kitap olduğu ve bunların da çeşitliliği dikkat çekmektedir. Bunlar arasında Kur'an-ı Kerim başta olmak üzere fıkıh, tarih, tıp, ziraat, edebiyat kitapları yer almaktadır (Gök, 2022, s. 62-64). Uzun süre Osmanlı devlet kademelerinde hizmet yapmış olan Hasan Paşa'nın kitap sayısı oldukça sınırlı olmakla birlikte bunların isimleri verilmemiş ve sadece adedi belirtilerek deftere kaydedilmişti. Söz konusu kitapların başında mutad olduğu üzere dini kitaplardan Mushaf-ı Şerif ve En'am-ı Şerif gelmekte, büyük ve küçük isimleri zikredilmeyen 47 adet kitap daha mevcuttu. Tereke kayıtlarında kitapların kimi zaman toplu olarak sadece adedinin yazılması dönemin okuma kültürünün izahını güçleştirdiği açıktır. Bunlardan Mushaf-ı Şerifin hediye olduğu ve 6,5 kuruşa satıldığı, En'am-ı Şerifin 2 kuruş 5 para, diğer 47 kitabın da 33,5 kuruş olmak üzere tamamından 42 kuruş 5 para hasılat elde edildiğini görebiliyoruz.

2.2. Hayvanları

Osmanlı İmparatorluğunda hayvanlar sadece yük ve binek hayvanı olarak değil tarım yanında besin kaynağı olarak da kullanıldığı bilinmektedir. Ayrıca tarımsal üretimde de hayati rol oynadıkları bir gerçektir. Tarıma dayalı bir ekonominin hakim olduğu Osmanlı'da hayvanların

sağladığı işgücü olmazsa olmaz bir faktördü. Kara yoluyla yapılan ticaret ve taşımacılık yine hayvanlar sayesinde mümkün oluyordu. İşte hayvanların ekonomideki rollerine paralel olarak hayvan sahibi olmak aynı zamanda iyi bir yatırım aracıydı. Özellikle üst tabakaya mensup bürokratlar, taşradaki ayânlar ve tüccarların çok sayıda hayvana sahip olması gayet olağan bir durum ve zenginlik göstergesi idi (Sunar, 2015, s. 115). Üst düzey bir Osmanlı bürokratu olan Hasan Paşa'nın terekesinde 35 baş büyükbaş hayvan olup bunlar inek, tosun, camus, kısarak, tay ve deve yavrusudur. Bunlardan en çok dikkat çeken 14 adet deve yavrusu ve biri koca olmak üzere 13 adet kısarak ve küçük 3 yavrusunun olmasıdır. Deve yavrularının tamamı 130 kuruş yani adedi 9,2 kuruş iken kısarak yavrularının hepsi 14 kuruş yani bunun da adedi 1,16 kuruştur. Buradaki fiyat farkını kıyas edildiğinde deve yavrularının kısarak yavrularına göre kıymetli olduğu görülmektedir. Bunlardan başka muhtemelen tarımsal faaliyetlerde kullanılan çiftlikte 2 adet camus, 1 adet karasığır tosunu, yine sütünden istifade edildiği tahmin edilen biri koca yani yaşlı 2 adet camus ineği, 1 adet koca ve kısır olduğu belirtilen karasığır ineği mevcuttu. Bunlardan yola çıkararak Paşa'nın söz konusu hayvanları yukarıda işaret edildiği üzere tarım, besin ve yük hayvanı olarak kullandığını söyleyebiliriz. Paşa'nın hayvanların satışından 221,5 kuruş 10 para hasılat gerçekleşmişti.

2.3. At Koşum Takımları

Osmanlı'da at koşum takımlarını örtüler, binmeye yardımcı unsurlar ve silahlar olarak sınıflandırmak mümkündür. Bunlar raht, bilân, reşme, zîn, yancık, teğelti, post, yapuk, hâşe, zinpûş, rikâb, kuskun, sorguç, balta, külünk, topuz, gaddâre, kalkan, köstek ve tapkur gibi isimler altında zikredilebilir. Bunlardan raht, atın baş kısmına geçirilmekte ve kayışlı eyer takımından teşekkül etmektedir. Bu takımın içinde başlık, şakak, alın, boğaz, sîne-bend (işlemeli kayış, göğüslük) ve göbek kayışları bulunurdu. Kullanım, yapım ve şekline göre divan rahtı, kemer rahtı, biniş rahtı, kısarak rahtı, çapkun rahtı vb. pek çok örnekleri mevcuttu. Reşme(rişme) gem takımı olarak geçerken, rikâb da üzengi manasına kullanılırdı. Rikâblar çoğunluğu mücevherli olup gümüş ve demirden çok özenli ve sanatkârane bir şekilde yapılırdı (Sönmez, 2001, s. 20-27). At koşum takımlarında yer alan başlıca silahlar ise pala türü olan gaddâre, ucu top biçiminde demirden topuz, nacak ve baltadan ibaretti. Bu arada süs eşyası olarak kullanılan kotaz, kilâde ve sorguç da bulunurdu (Özdemir, 2021, s. 364-372).

Buradan hareketle Hasan Paşa'nın at koşum takımları raht, rikâb, reşme, hançer, gaddâre, topuz, hâşe (örtü), sîne-bend (işlemeli kayış) ve tapkur (kolan) çeşitleri bulunmaktaydı. Yine at koşum takımları terekeler arasında hem sayı hem de değer olarak önemli yekün de tutmaktadır. Bunlar arasında birer adet bakır yıldızlı raht, ince sîm kemer raht, sîm çapkun raht, sîm kemer raht, sîm Haydarî raht, kebîr sîm kemer raht; 3 adedi köhne olmak üzere 5 adet Bosna işi rikâb ve 1 adet dizgin vardı. Silah olarak kullanılan birer adet yıldızlı bakır şatır hançeri, sîm gaddâre, sîm kakma abanos topuz, 4 adet köhne bakır şatır gaddâresi, 2 adet gaddâre, topuz, 1 adet sîm külünk, birer adet kem-ayâr sîm külünk, kem-ayâr sîm kakma külünk ve sîm demir balta bulunmaktadır. Bunlardan başka at koşum ve aksesuar olarak 2 adet rişme, 2 adet kem-ayar rişme, 3 adet köhne tapkur, 8 adet köhne şatır kuşağı, 6 adet köhne bakır şatır kuşağı, şatır kuşağı bafte, sırmalı sîm kakma eyer, birer adet köhne çapkun sâde kesme, sade Karahisar sîne-bendi, nalband kösteği ve 3 adet köhne tapkur yer almaktadır. Ayrıca bir adet köhne Tatar eyeri olduğu belirtilmekle birlikte bunu seyisin çaldığı tespit edilmiş ve dolayısıyla bir değer biçilememiştir. Bunlar arasında özellikle raht takımlarının çok kıymetli olduğu görülmektedir. Örneğin kebîr sîm kemer rahtı 66 kuruş, sîm çapkun raht 40 kuruş, ince sîm kemer rahtı 38 kuruştan satılmıştı. Paşa'nın at koşum takımları 28 kalemden oluşmakta ve bunlardan 320,5 kuruş 75 para hasılat elde edilmişti.

2.4. Köleler

Osmanlı'da köleler ilk başta savaş esirlerinden temin edilmekle birlikte bu kaynağın azalması ile birlikte ağırlıklı olarak Afrika'dan ve sonraki yıllarda Kafkasya taraflarından getirilirdi. Kırım Hanları, XVII. yüzyıl sonlarına kadar Çerkez beylerinden vergilerine karşılık her yıl belirli miktar

köle olarak İstanbul'a sevk ederlerdi (Engin, 2002, s. 247). Osmanlı'da köle pahalı olduğu için ancak belirli bir gelir seviyesi üstünde kişiler köleye sahip olabilirdi. Sadece erkekler değil kadınların da köle ve cariye olarak kullanıldıkları görülmüştü. Köle ve cariyeler ağırlıklı olarak ev işlerinde çalışmak üzere istihdam edilir ve kendilerine bazı meslekler de öğretilirdi (Sak, 1989, s. 161-162). Hasan Paşa'nın tereke kayıtlarına göre Kütahya'da ve Karahisar-ı Sahib'te satılanlar dikkate alındığında 5 köle 3 cariyesi bulunduğu görülmektedir. Bunlardan Ali Beyaz ve Hasan adındaki köleler tahrire dahil olmakla birlikte satışa konu edilmemişti. Arap Ali ise 85 kuruşa satılmıştı. Ayrıca Karahisar-ı Sahib'te Paşa'nın tekfin vesair masrafları için Arap Bilal 85, Arap Ali de 64 kuruşa satılmıştı.

Cariyelerden biri olan Hatice, Çerkez kökenli olup Kütahya'da 120 kuruşa satılırken, Arap asıllı cariye Ayşe ise Karahisar-ı Sahib'te 80 kuruşa satılmıştı. Bir diğer cariyenin adı Gülbeyaz olup, bunun hamile olduğu ve bundan dolayı satışa çıkarılmadığı ve Paşa'nın çiftliğinde ikamet ettiği görülmektedir.

2.5. Günlük Kullanım ve Ev Eşyaları

Türk evleri genellikle mefruşatı ile ön plana çıkardı. Osmanlı'da ev eşyaları; kişinin kültürü, zenginliği ve zevklerini tanıtmaya bakımdan önemlidir. Terekelerde insanın hayatı boyu ihtiyaç duyup kullanabileceği eşyaların her türlüünü bulmak mümkündür. Hasan Paşa'nın muhalefatında ev eşyaları sayı olarak önemli yer tutmaktadır. Bunlar minder, havlu, perde, seccade, peşkir, kumaş örtüsü, halı, fener, iğne, iplik gibi eve dair her şey mevcuttu. Terekedeki ev eşyaları arasında iğnelerin olması son derece dikkat çeken bir durumdu. Buradan şunu anlıyoruz devlet müsaderede kişinin "iğneden ipliğe" her şeyini ya da bugünkü anlamda "varını yoğunu" el koyuyor ve mümkün olduğunca hiçbir şeyin hesap dışı kalmasına müsaade etmiyordu. Paşa'nın terekeleri içinde ev eşyaları en kalabalık grubu oluşturuyordu. Bunların başında farklı renk ve kumaştan yapılmış 22 adet yer minderi (mak'ad) gelmektedir. Bunların neredeyse tamamı köhne (eski) olup, alaca, beyaz, kırmızı, mavi, yeşil nakışlı (suzenî), yemenî (boyalı) ve astarsız çeşitleri mevcut idi. Buna ilave olarak pembe renkli küçük boy yün minderi ve ayrıca satışa konu edilmeyen ve minderlerin biri de çiftlikte Paşa'nın hatununa verilmişti.

Bir başka ev eşyası tamamı köhne (eski) olan 11 adet seccadedir. Tereke listesinde kimisinin sadece köhne olduğu belirtilirken biri mihraplı 4 adet Bağdat seccadesinin olması dikkat çekmektedir. Diğerleri ise halı, küçük beyaz abadan (yün) ve yeşil kumaştan (çuka) dokunmuştur. Paşa'nın Afyon'da ikamet etmesi sebebi ile muhtemel köhne Uşak halısı, köhne mavi Bağdat döşemesi ve ayrıca alaca renkli yeni halı vardır ki bunu Afyonkarahisar naibinin kâtibinin aldığı ancak inkar ettiği belirtilmektedir. Ev eşyaları olarak 19 adet köhne yastık mevcut olup, bunların 9 adedi Bilecik, 9 adedi ise kırmızı kumaştan küçük yastıktır. Yine ev döşeme eşyalarından hepsi köhne basma, hasır ve kumaş perde, ipek berber peşkiri, beyaz havlu peşkiri, yük taşıma ve saklama amacıyla kullanılan köhne ve sade 10 kadar harar (büyük çuval) listede yer almaktadır.

Günlük kullanım ve ev eşyaları kategorisinde biri kebir (büyük) diğerleri sagir (küçük) olmak üzere 7 fener sayılmakla birlikte bunun ikisi kaybolmuş ve 5 fenerin, ayrıca aydınlatma aracı olarak şamdanın mevcut olduğu görülmektedir. Bunlara ilave olarak çeşme, iğne, zil, bakır kap kaçak, demir sandık, gümüş büyük mühür, gül suyu kabı, battaniye, duvar saati ve kantar yer almaktadır.

2.6. Mutfak Eşyaları

Hasan Paşa'nın sayımı ve satışı yapılan muhalefatında mutfak eşyaları çok kıymete haiz olmamakla birlikte çeşitliliği de buna paralel sade ve azdır. Mutfak eşyaları olarak bakır tencere, bakır yemek kabı, kulplu bakır güğüm (su kabı), küçük kavanoz, tepsi, leğen, ibrik, tas, maşraba, çömlek, gümüş kap, sini, bez sofrası, bakır su testisi, bakır tava ve kâse kutusu yer almaktadır. Burada en çok dikkat çeken şey mutfak eşyalarının çoğunluğunun bakır olması yanında bir kısmı köhne ve satış değerlerinin düşük olması dikkati çeken bir durumdur. Bunlar ayrı ayrı değerlendirildiğinde başta el yıkama ve temizlik amacıyla kullanılan ibrik ve leğen çeşitleri mevcut olup (11 adet),

bunların tamamı eski ve bakırdan imal edilmiştir. Osmanlı Türkleri'nde yaygın olan kahve ibriği (4 adet) ve tavası mevcut olup, bunlardan eski küçük olanları en değerli mutfak eşyaları arasında yerini almıştır (her biri 11 kuruş). Bunları temizlik eşyaları grubundan içine daha çok sulu yemekler koymaya yarayan kap şeklinde olan tas, beyaz güğüm, bakır kumkuma (madeni şişe) ve daha çok su içmede kullanılan maşraba takip etmektedir.

Yine yemeklerde sofraya olarak kullanılan eski Mısır makramesi ve basmadan imal edilmiş sofraya, bakır küçük kavanoz, tepsi ve bütün bunlara ilave olarak büyük bir meydan sinisi mevcuttu. Aslında mutfakta en önemli eşyalardan biri tencere ve tava çeşitleridir ancak Paşa'nın muhalefatında bakır yemek tenceresi (1 adet) ve topraktan yapıldığı anlaşılan çömlek (3 adet) bulunması dikkat çeken başka bir konudur. Tabii ki mutfak eşyaları bunlarla sınırlı olmayıp köhne ve kullanılmış süslü ve gümüşten imal edilmiş kaplar (9 adet) ve kâse yer almaktadır.

2.7. Giysiler

Giymek, insanların yeme-içme ve barınma gibi temel ihtiyaçlarından biridir. Giyinmek, insan vücudunu dış etki ve etkenlerden koruduğu gibi hayat tarzları ve iklim şartlarını da yansıtmaktadır. Bu yönüyle toplumun kültür yapısını da anlamak mümkün olmaktadır (Güneş, 2009, s. 270). Terekelerde Osmanlı devlet adamlarının giyim eşyalarının çokluğu dikkat çekmekle birlikte bunlar arasında kürk genelde zenginlik ve statü göstergesi olarak karşımıza çıkar. Buradan hareketle Paşa'nın giyim eşyaları içinde sadece üç adet kürk bulunması gayet mütevazı bir hayat yaşadığını bize göstermektedir. Giyim eşyalarının çeşitliliği gayet azdır. Bunlar; ferace, kürk, ihram, don, gömlek, yağmurluk, başlık, sandal (kumaş) ve kürk bohçası yer almaktadır. Kürk, Osmanlı'da üst düzey devlet erkânının resmi elbisesi olarak giyilirdi. Kürk kabının cinsine, rengine ve şekline göre rütbe ve imtiyaz işaretini temsil ederdi. Bu minvalde kürkün çok çeşitli türleri vardı ki imal edildiği hayvana nispetle isimlendirilirdi (Pakalın, 1983, s. 343). Hasan Paşa'nın yakın tarihlerde görev yapan Osmanlı bürokratlarına nazaran giysi bakımından da son derece sade bir yaşam tarzı olduğunu söylemek mümkündür. Örneğin 1692-1694 yıllarında Bağdat valisi olarak görev yapan Ahmed Paşa'nın giysilerinin oldukça çeşitli ve sayıca hayli fazla olduğu görülür (Karaçay Türkal, 2021, s. 223-225). Hasan Paşa'nın giysileri arasında kürkler başta olmak üzere bazı iç ve dış elbiseleri mevcuttu. Paşa'nın kürkleri mavi çukaya kaplı müstamel samur kontoş kürk, sarı çukaya kaplı müstamel samur ferace kürk ve kırmızı atlas rıhtımlı köhne sırt kakum kürk olup, bunlar muhalefatın en değerli eşyalarıdır. İlki 110 kuruş, diğeri 160 kuruş ve sonuncusu 16 kuruşa satılmıştır. Yine kırmızı atlas sof ferace, hepsi köhne olmak üzere kırmızı Cezayir ihramı, don, gömlek, Praveşte ihramı, kırmızı köhne çuka çavuş çakşırı (bir tür pantolon), dârâyî bohça içinde çamaşırlar, başlıklı yağmurluklar, hamam takımı ve muhtelif çamaşırlar yer almaktadır.

2.8. Silahlar

Osmanlılar'da silahları ateşli, kesici, delici ve vurucu sınıflara ayırmak mümkündür. Silahlar savunma ve saldırı amacıyla kullanılırdı. Silahların tamamlayıcı unsuru olarak vücudu koruyan miğfer, zırh ve darbe vurucu özelliği de olan kalkandır. İlk önceleri ok, yay, mızrak, balta, gürz gibi aletler silah olarak kullanılmıştır. Kesici silahlar arasında çok yaygın olanı kılıçtır. Meç, yatağan, pala, kama, bıçak, hançer, teber ve balta gibi kesici silah türleri çok çeşitlidir. Yine basit bir yapıda olan kılıç kabza, balçak, namlu ve kın gibi bölümlerden oluşur. İslam toplumunda ve Osmanlı'da çok değişik formatta üretilen kılıcın dini anlamı da bulunduğu kutsal sayılırdı. Üretildiği yere göre Frengî, Macarî, Şâmî, Mısırî, Hindî gibi adlar alırdı. Barutun icadı ile beraber ateşli silahlar ortaya çıkmış top ve tüfek bunların önde gelen ve yoğun kullanılan türlerindedir (Aydüz, 2009, s. 188-189). Silahlarla ilgili bu kısa bilgiden hareketle Hasan Paşa'nın Osmanlı yönetiminde önemli görevlerde bulunan bir bürokrat olarak ateşli, kesici ve delici silahlarına sahip olduğunu muhalefatında görebiliyoruz. Listede kılıç, bıçak, tüfek, tabanca, top, ok, hançer ve pala mevcuttu. Bunların çoğunluğu köhne olduğu için önemli bir kıymete haiz değildi. Bunların genel olarak çeşitleri ve özellikleri şu şekilde idi: Köhne siyah bıçaklı bir kılıç, gümüş ve gümüş kılıç bağı olarak

kullanılan kemer; bakır ve köhne yıldızlı top (3 adet), eski kara demir tüfek (5 adet), yine eski tüfek ve boy tüfeği; bıçak, süslü gümüş hançer ve yine gümüş bıçak kını (kılıfı) mevcuttu. Yukarıda sayılanlardan başka kısa pala türünde silah olan küçük koltuk gaddâresi, eski piştov tabancaları (1 çift), tüfek saklamaya yarayan sandık ve gümüş okluk bulunuyordu. Silah listesine biri bakır ve diğer üçü köhne yıldızlı olmak üzere topları da ilave etmek gerekir.

2.9. Diğer Eşyaları

Hasan Paşa'nın yukarıdaki tasniflerden birine dahil edilmeyen bir miktar daha muhtelif eşyası bulunmaktaydı. Bunlar temelde çadır çeşitleri yanında bayrak, sancak ve tuğ gibi eşyalardır. Osmanlı'da çadırlar şekilleri ve fonksiyonları bakımından devlet, ordu ve saray teşkilatında olduğu gibi günlük yaşamda da çeşitlidir. Saray teşkilatından devletin yönetim birimlerine, savaşlardan günlük eğlence ve mesirelere, adalet ve cezalandırma işlerinden sağlık ihtiyaçlarına kadar birçok alanda kullanılırdı. Padişah ve ileri gelen devlet adamlarının kullandığı çadırlarda saray ve konaklarda görülen hizmetin benzeri ifa edilirdi. Seferlerde korunma ve konaklama amacı yanında mescit, hastane, hazine, erzak ve mühimmat deposu, mutfak, hamam, hela, idam çadırı ve ahır gibi işler için de kullanılırdı. Çadır şekilleri, boyutları, malzemeleri ve süsleme farklılıkları da kişilerin sosyal statülerine göre değişiklik gösterirdi (Çürük, 1993, s. 162). Hasan Paşa'nın vezir payesinde olması çadır çeşitliliğinin ve değerinin yüksek olması beklenen bir durumdur. Nitekim Paşa'ya ait çadırların tamamı köhne olmakla birlikte sayeban, hazine çadırı, çerge, oba ve Hakkari çadırı şeklinde çeşitleri olan 6 adet çadırı mevcuttu. Bunlar arasında en yüksek fiyat 41 kuruş ile hafif bir çadır türü olan kebir (büyük) çergeye verilmişti. Bunu bölmeli türü olan obaya 10 kuruş ve nispeten büyükçe çadır türü olan sayebana 9 kuruş değer biçilmişti. Yine Hakkari çadırı da 9 kuruştan satılmıştı.

Bu grupta zikredebileceğimiz diğer bir eşya bayrak, tuğ, sancak ve alemdir. Türk devlet ve hâkimiyet sembolleri olarak tuğ, sancak ve bayrağın çok önemli yeri vardır. Diğer taraftan bir devlet adamı vezirliğe tayin edildiğinde bütün İslam devletlerinden vezirliğin sembolü olan divit ile başkaca hediyeler verilirdi. Savaşlara iştirak ettikleri zaman üç tuğu ve üç odalı çadırı (sayeban) ve kandil sokağı bulunurdu (İnalçık, 2013, s. 91). Hakeza Osmanlı'da beylerbeyi tayin edilen kimseler de buldukları bölgenin en yüksek amiri ve kumandanı olması hasebiyle görev süresi boyunca sürekli cephelede savaşlarda yer alırlardı (İpşirli, 1992, s. 72). Beylerbeyilerin savaşlara katılması sebebiyledir ki çadır, bayrak, sancak, tuğ ve alem bulunması doğal bir durumdur. Nitekim Hasan Paşa'nın vezir olması, daha önce beylerbeyi payesi ile görev yapması sebebiyle muhalledatında görevlerini sembolize eden bazı eşyalar mevcut olduğu görülmektedir. Bunlar arasında beyaz Yörük bayrağı, sancak, bakır alemler ile birlikte sancak, kırmızı bayrak yanında sancak ve tuğ kılıfları ve davulu yer almaktadır. Üzerinde Kelâmullah (Allah lafzı) bulunan sancağın ise zayı olduğu anlaşılmaktadır. Yine savaşlarda kullanıldığı tahmin edilen biri kayıp kebir dürbün de müsadere edilen eşya listesinde yer almaktadır.

Diğer eşyalar kategorisine biri kem ayar iki gümüş külünk (kazma), diğeri kem ayar olmakla birlikte gümüş işlemeli demir külünk (kazma) ve gümüş demir balta ve köhne boruyu da ilave etmek gerekmektedir.

3. Teke Mutasarrıfı Hasan Paşa'nın Muhallefat İcmali ve Borçları

Hasan Paşa'nın vefatını müteakip tahrir edilip deftere kaydedilen eşyası 198 kalem olup bununun 182 kalemi Kütahya'da mübaşir tarafından satılmıştır. Bunlar; hayvan ve at koşum takımları, giyim ve kuşam eşyaları, günlük kullanım ve ev eşyaları, yük ve binek hayvanları, köleleri, silahları, mutfak eşyaları, kitapları ve muhtelif eşyalardan oluşmaktadır. Paşa'nın muhalledatının tamamı 1.838 kuruşa (220.560 akçe) satılmıştır. Yani muhalledattan elde edilen gelir 1.838 kuruş olup, bu meblağdan bazı masraflar yapılmıştı. İlk etapta muhalledatı satan memura 10 kuruş, dellâliye masrafı 10 kuruş ve bir ay sonra çiftlikte kalan eşyayı getiren çavuşa 3 kuruş ödenmişti. Böylelikle toplam gelirden 23 kuruş masraf çıkarılarak kalan meblağ 1.815 kuruş olmuş ancak listede olmayan üç adet

hurda gümüş yüzüğün 2 kuruşa satışı ile Paşa'nın muhallefatından kalan miktar 1.817 kuruş olarak gerçekleşmişti (218.040 akçe).

Burada kısa bir değerlendirme yapmak gerekirse Hasan Paşa'nın muhallefatının Osmanlı yöneticilerine kıyasla son derece az olduğu dikkat çekmektedir. Mesela aynı yüzyılda Nüzül emini Ahmed Ağa'nın 217 kalem eşyasına karşılık değeri ise 5.813,6 kuruştur (697.643 akçe). (Çelik Fidan, 2022, 97). Aynı yüzyılda uzun süre beylerbeyilik yapan ve doğu cephesinde görevli Revan muhafızı İbrahim Paşa'nın muhallefatı satışından 222.173,5 kuruş (26.660.820 akçe) hasılat elde edilmişti (Parlaz, 2022, 14). Bu örnekleri çoğaltmak mümkündür. Buradan hareketle uzun süre Osmanlı bürokrasisinde önemli görevler ifa eden ve Paşa unvanı almış bir kişinin muhallefatının az olması Hasan Paşa'nın son derece sade ve mütevazı bir hayat sürdürdüğünü söyleyebiliriz.

Aşağıdaki tabloda Hasan Paşa'nın muhallefatının icmali ve türüne göre eşyaların toplam içinde ağırlıkları verilmiştir. Muhallefat defterlerinde bazı eşya listelerinin topluca kaydedilmesi veya bazen birbiri ile ilişkili olmayan eşyanın birlikte yazılmış olması icmalin sıhhatini mani olan bir durumdur. Ancak yine de mümkün mertebe orijinal kayıtlar esas alınarak eşyalar tasnif edilmeye çalışılmıştır. Buradaki liste ile Paşa'nın servetinin ağırlığını oluşturan eşya türlerini analiz edilmesi ve döneme ait sosyo-kültürel durumu ve yaşam tarzını aydınlatılması hedeflenmiştir.

Tablo 1

Konakçı Hasan Paşa'nın Muhallefat İcmali

S.no.	Muhallefat	Miktar	Meblağ (Kuruş)	Meblağ (Akçe)	Oranı(%)
1	Hayvan takımları	32	455 kuruş	54.600 akçe	% 24,7
2	Giyim, kuşam	21	365 kuruş	43.800 akçe	% 19,8
3	Günlük kullanım ve ev eşyaları	55	240 kuruş	28.800 akçe	% 13
4	Yük ve binek hayvanları	9	221 kuruş	26.520 akçe	% 12
5	Köle	5	205 kuruş	24.600 akçe	% 11,1
6	Muhtelif eşya ve malzeme	21	126 kuruş	15.120 akçe	% 6,8
7	Silahlar	14	112 kuruş	13.440 akçe	% 6
8	Mutfak eşyaları	22	72 kuruş	8.640 akçe	% 3,9
9	Kitaplar	3	42 kuruş	5.040 akçe	% 2,2
Toplam		182	1.838 kuruş	220.560 akçe	

Hasan Paşa'nın muhallefat geliri masraflardan sonra 1.817 kuruş olup Teke mutasarrıfı iken 1713 yılında hazineye aldığı 1.665 kuruş (199.800 akçe) borcu olduğu Silahdar Mehmed Ağa'nın kâtipi Ahmed Efendi tarafından tespit edilmişti. Yine Başbaki Kulu Ahmed Ağa tarafından 1716 yılı simhane kalemi harcı olarak 132 kuruşun ödendiği ve dolayısıyla Hasan Paşa'nın 1.797 kuruş (215.640 akçe) mahsup icap eden borçlarının olduğu anlaşılmıştır.

Karahisar-ı Sahib naibi Yahya Efendi, Hasan Paşa'nın muhallefatını tahrir ettirip deftere kaydettirmiştir. Karahisar-ı Sahib'te Paşa'nın tekfin, resm-i kısmet ve eşyalarının satılması esnasında Kütahya'ya gidip gelen çukadar, katip ve çarşı kirası olmak üzere 285 kuruş masraf yapılmıştır. Söz konusu masraflar için Paşa'nın bazı eşyası Karahisar-ı Sahib'te satılarak ödenmişti. Bunları biraz açmak gerekirse Hasan Paşa'nın teçhiz ve tekfin masrafı 60 kuruş ve vefatı sonrası masraflar 60 kuruştur. Kazasker Efendi'ye resmi-i kısmet ve harç olarak 110 kuruş tediye edilmişti. Ancak daha sonra Kazasker Efendi 40 kuruş değerinde kakum kürkünü de resmi-i kısmet ücreti için almıştı. Paşa'nın eşyası Kütahya'ya da satıldığı için çukadarın iki defa oraya gidip gelmesine karşılık 10 kuruş, yine kapıcılar kethüdasının üç defa gidip gelmesine karşılık ona da 25 kuruş ödenmişti. Nihayet yazım işlerini yapan kâtip 10 kuruş ve eşyanın satış sürecinde bedestana ödenen kira 10 kuruştur. Böylelikle Hasan Paşa'nın muhallefat tahriri ve tekfin masrafları 285 kuruş olarak gerçekleşmişti.

Sonuç

Osmanlı İmparatorluğunda devşirilen çocukların kariyer yolculuğu genellikle enderun eğitimi ile başlar, sonra merkezde veya taşrada bürokratik görevlere tayini ile devam eder, başarı ve bahtına bağlı olarak sancakbeyi, beylerbeyi, vezirlik ve sadrazamlığa kadar yükselirlerdi. Ancak şu bir realitedir ki XV. yüzyıl ortalarından itibaren kul sistemi içinde yetişen bütün bürokratların ve XVIII. yüzyıldan itibaren âyanlar da dahil ölümleri halinde malları müsadere edilerek elde edilen hasılat hazineye gelir kaydedilirdi. Teke Mutasarrıfı Hasan Paşa'nın devşirme olup-olmadığı, enderun eğitimi hakkında kayıtlarda herhangi bir bilgiye ulaşmak maalesef mümkün olmamıştır. Osmanlı bürokrasisinde ilk görevi Rusların Azak kalesini kuşattıkları sırada Erzurum'dan yardıma gönderilen Kalaylıkoz Ahmed Paşa'nın kethüdası olarak karşımıza çıkmaktadır. Daha sonra Anadolu ve Rumeli'de muhafız, beylerbeyi ve son olarak da Teke mutasarrıfı olarak görev yapmıştır. Teke mutasarrıfı iken yüzyılın temel karakteristiğinden biri olan yaygın olarak bulunan eşkiya ile mücadele etmek durumunda kalmıştır. Özellikle Teke yöresinde ortaya çıkıp insanların can ve mallarını kast eden Mortuna eşkiyası bunların başında gelmektedir. Mortuna eşkiyası 500 kadar adamını etrafında toplayarak Karahisar-ı Teke, Antalya, Germe ve Manavgat civarında soygun, ahalinin zahirelerine el koyma, değerli eşyalarını gaspetme, küçük çocuklarını hizmetli olarak kaçırma ve ev yakma gibi birçok illegal faaliyetlerle ahali üzerinde korku ve şiddetle nam salmıştır. Hasan Paşa, etraftaki Hamid ve Menteşe sancaklarındaki kazalardan toplanan askerî güçlerle birlikte Mortuna eşkiyasını temizlemiş, bir kısmı katledilmiş ve bir kısmı Antalya kalesinde haps edilmiştir. Hatta daha sonra bunlar yargılanarak suçlu bulunanlar idam edilmiştir.

Yine Aydın valisi Nasuh Paşa'nın Halep'te katledilmesi üzerine yanındaki bölükbaşlarının Antalya üzerinden Menteşe-Aydın ve Saruhan tarafına geçmesine mani olması istenmiştir. Bir başka olay da Aydın muhassıl vekili Süleyman Bey'in Aydın-Menteşe ve Teke sancaklarında haksız tahsilatları sebebiyle yakalanması için yoğun çalışma yapmıştır. Yani Hasan Paşa, devletteki son yıllarında asayiş olayları ile meşgul olmuştur.

Hasan Paşa'nın 1719 yılında Afyonkarahisar sancağı Sincanlı kazasında vefat ile tahrir olunan 198 kalem eşyasından 182 kalemi satışa çıkarılmıştır. Bunlardan 1.817 kuruş hasılat elde edilmiş ancak Paşa'nın Teke mutasarrıfı iken devletten aldığı 1.795 kuruş borcu bulunduğu ortaya çıkmıştır. Ayrıca teçhiz ve tekfin masrafları da 285 kuruş olduğu dikkate alınırsa muhalefatı devlete olan borçlarına ödemeye ancak yetmiştir. Muhalefatı arasında kitapları, hayvanları, köleleri, at koşum takımları, ev eşyaları, mutfak eşyaları, giysileri, silahları ve çadırları yer almaktadır. Muhalefatın miktarından ziyade değeri dikkate alındığında Paşa'nın son derece sade bir hayatı olduğu tahmin edilebilir. Bu dönemde birçok paşanın kumaş, mücevherat, giysi ve at koşum takımlarından oluşan hayli çok ve değeri yüksek terekeleri olduğu bilinmektedir. Ancak paşanın eşyalarının azlığını değerlendirirken kendisinin aktif devlet görevinden birkaç sene önce ayrılmış olması sebebiyle bazı eşyalarını ihtiyaca binaen satmış olma ihtimalini göz ardı etmemek gerekir. Her şeye rağmen Paşa'nın eşyalarından bir bürokratin döneme ait yaşam tarzı, servetinin miktarı, kitapları, borçları, köle ve cariyeleeri, mal ve eşya fiyatları açısından bize ışık tutmaktadır.

Kaynakça

Arşiv Belgeleri

Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşiv Başkanlığı, Başmuhasebe Muhalefat Kalemi (BOA. D.BŞM.MHF.), nr. 15/33, s. 1-2.

Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı, Mühimme Defterleri (BOA. MD.120.), s. 96-97, 134, 141, 144, 186, 211.

Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı, Bab- Asafi Ruus Defterleri (BOA, A.RSK.), nr. 1551/17.

Araştırma İnceleme Eserleri

- Akalın, Ş. (1955). Nasuh Paşa'nın hayatına ve servetine dair. *Tarih Dergisi*, 7(11-12), 201-208.
- Akyüz, J. (2008). Osmanlı mutasarrıflarına bir örnek: Şerif Paşa. *Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (1), 23-37.
- Aydüz, S. (2009). Silah (Osmanlılar'da). İçinde *İslam Ansiklopedisi* (Cilt 37, ss. 188-191). Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Baltacı, C. (1991). Arpalık. İçinde *İslam Ansiklopedisi* (Cilt 3, ss. 392-393). Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Çelik, Ş. (2011). Teke-ili. İçinde *İslam Ansiklopedisi* (Cilt 40, ss. 344-347). Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Çelik Fidan, F. (2022). Nüzül emini El-Hac Ahmed Ağa'nın serveti örneğinde 18. yüzyıl İstanbul'unda zengin olmak. *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 54(97), 87-108.
- Çürük, C. (1993). Osmanlı'da çadır. İçinde *İslam Ansiklopedisi* (Cilt 8, ss.162-164). Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Demir, T. & Çelik, B. (2016). *Osmanlı idarî-mâlî teşkilatında (XVII ve XVIII. yüzyıllar) muhassıllık kurumu ve muhassıl defterdarlar*. İstanbul Defterdarlığı Yayınları.
- Engin, N. (2002). Osmanlılar'da kölelik. İçinde *İslam Ansiklopedisi* (Cilt 24, ss. 246-248). Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Erdoğan, M. A. (1995). Antalya ve havalisi için bir kaynak: Defter-i evkâf-ı livâ-i Teke. *Tarih İncelemeleri Dergisi*, (10), 91-185.
- Erken, A. (2017). *XVIII. yüzyıl Osmanlı Şam valilerinin emirü'l-hacc olarak hizmetleri* (Tez No. 474956) [Doktora tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Gök, İ. (2022). III. Murad'ın devlet adamlarından Kara Üveys Paşa'nın hayatı ve muhallefâtı (1591). *Hazine-i Evrak Arşiv ve Tarih Araştırmaları Dergisi*, 4(4), 53-81.
- Gökbilgin, M. T. (1978). Arpalık. İçinde *İslam Ansiklopedisi* (Cilt I, ss. 592-595). Milli Eğitim Basımevi.
- Göynüklü Ahmed Efendi. *Tarih-i Göynüklü*. (S. Çolak & M. Aydar, Haz.). Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları.
- Güneş, M. (2009). Tereke kayıtlarına göre XIX. Yüzyıl başlarında Afyonkarahisar halkının kullandığı eşyalar. *Türk Kültürü Araştırmaları Dergisi*, (II), 269-289.
- İnalçık, H. (2013). Vezir. İçinde *İslam Ansiklopedisi* (Cilt 43, ss. 90-92). Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- İpşirli, M. (1992). Beylerbeyi. İçinde *İslam Ansiklopedisi* (Cilt 6, ss. 69-74). Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Karaca, B. (2006). XV- XVI. asırlarda Teke Sancağındaki yörüklerin sosyal ve ekonomik durumu. İçinde (N. Ekinci & H. Akın, Haz.), *Son bin yılda Antalya sempozyumu* (ss. 76-95). Akdeniz Üniversitesi Basımevi.
- Karaçay Türkal, M.(2021). Bağdat Valisi Ahmed Paşa'nın muhallefâtı (1692-1694). *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, (52), 213-237.
- Kılıç, O. (2000). XVIII. yüzyılın ilk yarısında Osmanlı Devleti'nde eyalet ve sancak teşkilatlanması. *Yeni Türkiye*, 6(31), 442-459.
- Mehmed Süreyya, (1996). *Sicill-i Osmani* (Cilt II), (N. Akbayar, Haz.), Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Örenc, A. F. (2020). Mutasarrıf. İçinde *İslam Ansiklopedisi* (Cilt 31, ss. 377-379). Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

- Özcan, T. (2020). Muhallefât. İçinde *İslam Ansiklopedisi* (Cilt 30, ss. 405-506). Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Özdemir, F. (2021). 17. yüzyılda Osmanlı Devleti'nde İstabl-ı Amire (Has Ahûr) teşkilatı (Tez No. 699931) [Doktora tezi, Gazi Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Özkaya, Y. (1970). XVIII. yüzyılda mütesellimlik kurumu. *Ankara Üniversitesi Dil Tarih Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 28(3-4), 369-390.
- Öztürk, T. (2016). Trabzon Valisi Üçüncüoğlu Ömer Paşa'nın (1739-1742) kitap kültürü. İçinde H. Oruç & M. Ceyhan (Ed.), *Osmanlı sosyal ve ekonomik tarihi, Prof. Dr. Yılmaz Kurt Armağanı*, (Cilt II, ss. 212-235). Akçağ Yayınları.
- Pakalın, M. Z. (1983). Kürk. İçinde *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü* (Cilt II, s. 343). Milli Eğitim Basımevi
- Parlaz, S. (2022). Revan muhafızı İbrahim Paşa'nın muhallefatı. *Akademik Düşünce ve Tarih Dergisi*, 9(1), 1-27.
- Sak, İ. (1989). Konya'da köleler (16. yüzyıl sonu-17. yüzyıl). *Osmanlı Araştırmaları*, (9), 159-187.
- Sönmez, E. (2001). 1129/1717 tarihli deftere göre raht hazinesi (Tez No. 104785) [Yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Sunar, M. M. (2015). Hayvanlar. İçinde F. Yılmaz (Ed.), *Osmanlı İmparatorluğunda çevre ve şehir* (ss. 113-153). Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Yayınları.
- Telci, C. (2006). Mali bir ünite olarak Aydın muhassıllığı. *Tarih İncelemeleri Dergisi*, 21(1), 135-156).
- Telci, C. (2007). Osmanlı Devleti'nde 18. yüzyılda muhallefat ve müsadere süreci, *Tarih İncelemeleri Dergisi*, 22(2), 145-166.
- Tokat, Ş. (2023). XVII. yüzyılda Eyüp kazasında kitap kültürü (Tereke Kayıtlarına Göre) (Tez No. 794815) [Yüksek lisans tezi, İstanbul Medeniyet Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Tomar, C. (2006). Müsadere. İçinde *İslam Ansiklopedisi* (Cilt 32, ss. 65-67). Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Uluçay, Ç. (1944). *XVII. asırda Saruhan'da eşkıyalık ve halk hareketleri*. Resimli Ay Matbaası.
- Ünal, M. A. (1987). Osmanlı İmparatorluğu'nda müsadere. *Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi*, (49), 95-111.

Ek

Teke Mutasarrıfı Hasan Paşa'nın Muballefat Listesi

Gulâm be-nâm-ı Ali Beyaz ba'de's-sübût bedid oldukları	Gulâm-ı be-nâm-ı Hasan ba'de's-sübût bedid oldukları	Gulâm-ı be-nâm-ı Arab Ali 85 guruş	Câriye be-nâm-ı Hadice Çerkes 120 guruş	<i>Hâmiledir</i> Câriye be-nâm-ı Gülbeyaz çiftlikdedir.
Deve ma'a potuk 14 re's 130 guruş	<i>Çiftlikdedir</i> Camus-ı çift 2 re's 21 guruş	Camus ineği 1 14 guruş	Karasığır tosunu 1 2,5 guruş	Kısırak ma'a sağır tay 2 14 guruş
Def'a sağır tay 2 17 guruş 10 para	Sım kakma köhne iğne 1 5 guruş	Sırmalı köhne iğne 1 3 guruş	Köhne Tatar eğeri seyis serika etmiştir	<i>Kem-ayâr</i> Sım külünk 1 2,5 guruş
Kırmızı kaba çuka abâyî 1 6 guruş 7 para	Köhne mısır makramesi 1 20 para	Köhne bezden beyaz Yörük bayrağı 1 22 para	Dizgin 1 20 para	Köhne tapkur 3 27 para
Def'a sım külünk 1 3 guruş 7 para	Kırmızı köhne çuka çavuş çakşırı 1 3,5 guruş	Köhne dârâyi boğça içinde çamaşır 2 guruş	Köhne beyaz (...) 1 15 para	Köhne kumaş mak'ad 3 1,5 guruş
İki çuka kise içinde amelsiz kâğıdlar	Demir külünk sım kakma, kem-ayâr 2,5 guruş	Sım demur balta 1 3,5 guruş	Def'a kise içinde amelsiz kâğıdlar	Köhne bakır şâtır kuşağı 2 1,5 guruş
Köhne harîr berber peşkiri 1 50 para	Köhne beyaz havlu makramesi 4 30 guruş	Alaca köhne çit mak'ad 2 2 guruş	Köhne yeşil boğça içinde amelsiz kâğıdlar	Köhne kırmızı parankon yağmurluk başlık ve kehribâr ve mercân düğmesiyle 20 guruş
Köhne sancak bakır alemleri ile 23 guruş	Köhne sancak bayrağı 1 10 guruş	Sancak-ı Kelâmullahı zâyî' olmuşdur.	Def'a köhne bakır şâtır kuşağı 4 3 guruş	Müsta'mel minalı sım zarf 6 10 guruş
Def'a köhne sağır sım zarf 2 1 guruş 10 para	Def'a sımlice koz zarf 1 20 para	Köhne çit perde 1 30 para	Köhne nakkare 3 kıyye 3 guruş 10 para	Köhne boru 3 30 para
Köhne kırmızı çuka yedek örtüsü 1 1 guruş 30 para	Def'a kırmızı kise içinde amelsiz kâğıdlar	Köhne hasır perde 2 10 para	Köhne kırmızı boğça içinde amelsiz çamaşır 10 para	Köhne Bosna işi rikâb 1 çift 2 guruş
Köhne ibrik 1 35 para	Beyaz ... mak'ad-ı köhne 1 27 para	Köhne kırmızı bayrak 1 13 para	Kölne alaca boğça içinde ba'zı çamaşır hurdaları amelsiz 12 para	Köhne Bosna işi rikâb 1 guruş 11 para
Zil 1 12 para	Def'a köhne boğça içinde amelsiz eşyâlar 11 para	Köhne seccâde 1 1 guruş 3 para	Bir kise içinde amelsiz kâğıdlar	Yıldız kurâde leğen 1 guruş 15 para
Yıldızlı bakır şâtır hançeri 1 50 para	Def'a şâtır kuşağı bâfteler 20 para	Kebîr dûrbîn, birisi zâyî' 3 1,5 guruş	Köhne yasdık 1 10 para	Def'a köhne kise içinde amelsiz kâğıdlar
Def'a Bosna işi rikâb	Köhne demir (...) 1 kıyye	Köhne kara kılıç 1 2 guruş	Evân-i nühâs hurdavâtları ile	Köhne sağır fener 3

Gökpınar, B. (2024). Teke mutasarrıfı Konakçı Hasan Paşa'nın faaliyetleri ve emvâl-i metrûkesi (1719), *Mavi Atlas*, 12(2), 312-329.

2 çift 3 guruş 5 para	30 para		41,5 kıyye, 4 para 33 guruş	2,5 guruş <i>Aslı beş tabîr olunmuş ikisi zâyi'</i>
Köhne kebîr fener 5 guruş 10 para	Bakır top 1 12 para	Kebîr meydan sinisi 1 12,5 guruş	Sîm gaddâre 1 7,5 guruş	Köhne bakır şâtır gaddâresi 4 4 guruş
Köhne şâtır ...ları 8 2 guruş 27 para	Sîm kemer raht, gaddâresiyle ve topuzuyla ve reşmesiyle 76 guruş 33 para	Sîm Haydarî raht gaddâresiyle topuzuyla ve deşmesiyle 39,5 guruş 10 para	En'âm-ı şerîf 2 guruş 5 para	Sagîr koltuk gaddâresi 1 10 guruş
Mushaf-ı Şerîf Hediye: 6,5 guruş	Bıçak, sîm hançer ma'a minâli 16 guruş	Def'a bıçak sîm kinî 1 guruş	Sîm kılıç 1 15 guruş	Bakır yıldızlı raht 1 8 guruş 10 para
Kara demir tüfenk kurâde 5 14 guruş 10 para	Def'a kurâde tüfenk 1 5 guruş	Kurâde piştov tabancaları 1 çift 2,5 guruş	Kırmızı çuka üzerine işleme köhne kesme 1 13 guruş	Def'a kırmızı çuka üzerine işleme kesme 1 73 guruş
Def'a köhne siyâh Mîr Ali işleme kesme 1 5 guruş	Köhne alaca Şam kesmesi 5,5 guruş	Mâi çukaya kaplı müsta'mel semmûr kontoş kürk 110 guruş	Sarı çukaya kaplı müsta'mel semmûr ferâce kürk 1 160 guruş	Kırmızı atlas rıhtımlı köhne sırt kakum kürk 26 guruş 27 para
Kırmızı atlas rıhtımlı sof ferâce 12,5 guruş	Köhne kırmızı yedek örtüsü 1 1 guruş	Köhne çuka kîse içinde başlık 21 para	Sagîr çekmece içinde sîm kebîr mühür 2 8 guruş	Def'a köhne sâyebân 1 9 guruş
Sîm gülâbdân ma'a buhûrdân 137 dirhem, fi 17 19,5 guruş	Köhne hazîne çadırı 2,5 guruş	Köhne çeşme 1 31 para	Köhne kebîr çerçe etrâf etekleri ile 41 guruş	Köhne oba 1 10 guruş
Köhne çadır 3 guruş 10 para	Köhne Hakkarî çadır 1 9 guruş	Bakır aş tenceresi 1 3,5 guruş	Kurâde leğen ma'a ibrik 1 3 guruş	Kapaklı sagîr tas 1 10 para
Köhne kumaş perde 1 2,5 guruş	Köhne mihrâblı Bağdad seccâdesi 2 guruş	Kurâde kahve ibriği 1 23 para	Köhne kalîçe seccâde 2 2,5 guruş	Köhne Uşak kalîçesi 1 1 guruş
Köhne kırmızı Cezâyir ihrâmı 1 1 guruş	Köhne mâi Bağdad döşemesi 2 4,5 guruş	Köhne penbe ve yün minderî, küçük boy 4 2 guruş	Köhne Bilecik yasdığı 9 10,5 guruş	Köhne kırmızı çuka sagîr yasdık 9 2 guruş 10 para
Köhne çuka perde 1 2 guruş	Kebîr çekmece 1 13 guruş	Kebîr ve sagîr kıt'a kitâblar 47 33,5 guruş	Kırmızı kîse içinde amelsiz kâğıdlar	Köhne Cezâyir ihrâm 2 5 guruş 6 para
Köhne kırmızı çuka mak'ad 2 12 guruş 3 para	Alaca kalîçe-i cedîd <i>Karabîsar nâibinin kâtibi almışdır ve inkâr dabi etmiş</i>	Demir iskemle-i köhne <i>Çiftlikde kalmışdır.</i>	Köhne kumaş ve diş peşkiri 3,5 guruş	Yeşil çuka seccâde-i köhne 1 1 guruş
Köhne yeşil sûzenî mak'ad 1 2,5 guruş	Köhne don ve göMLEK 4 1 guruş 30 para	Köhne sagîr beyâz abâ seccâde 2 1 guruş 5 para	Köhne çit sofa 2 1 guruş	Def'a köhne seccâde 1 15 guruş
Def'a köhne yemeni mak'ad 4 3,5 guruş	Köhne çit kürk boğçası 1 15 para	Köhne kırmızı çuka mak'ad 1 7 guruş	Köhne Uşak kalîçesi 1 6,5 guruş	Def'a köhne minder Çiftlikde hâtuna verilmiş.

Köhne Bağdad seccâdesi 15 para	Bakır kavanoş -ı sagır ve tepsi sâir bakırlar <i>Fürûht olundu.</i>	Köhne sagır fener 1 20 para	Sagır kahve ibriği kurâde 3 33 guruş	Bakır kahve tâbesi 1 20 para
Bakır leğen 2 2 guruş	Bakır kumkuma 1 10 para	Kurâde el ibriği 1 32 para	Sırmalı sım kakma eğer 7 guruş	Köhne yedek örtüsü 1 1 guruş
Köhne çuka yağmurluk başlık ile 17 guruş	İnce sım kemer raht 38 guruş	Sım çapkuna raht 40 guruş	Sım gülâbdân 1 16 guruş	Köhne siyah sırmalı kesme 1 41 guruş
Sarı velence 1 1,5 guruş	Köhne güllüce kesme 11 guruş	Boy tüfengi 1 4 guruş 3 para	Kebîr sım kemer raht 1 66 guruş	Sım kemer-bend-i kılıç 1 32 guruş 11 para
Kem-ayâr reşme 2 6 guruş	Sım kakma abanos topuz 2 guruş	Pandol sâat 1 18 guruş	Koca kısırak 1 16 guruş	Karasıgır inegi koca, kısır 3 guruş
Koca camus inegi 1 4 guruş	Köhne şem'dân 1 20 para	Köhne çuka perde 50 para	Köhne Bağdad seccâdesi 1 30 para	Köhne çapkun sâde kesme 23 para
Köhne beyâz abâ gâşiye 10 para	Köhne Praveşte ihrâm 24 para	Sagır tas 1 27 para	Bakır maşraba 1 30 para	Bakır tas ve sagır lengeri (...) para
Def'a köhne Bağdad seccâdesi 1 25 para	Köhne yemeni köşe mak'adı 1 25 para	Kebîr kantâr 1 guruş	Sancak ve tuğ köhne glâfları 1,5 guruş	Asdarsız yemeni mak'ad 20 para
Sâde Karahisar sine- bendi 1 27 para	Hammâm rahtı 3,5 guruş	Köhne yağmurluk başlık 20 para	Köhne mâi çuka mak'ad 1 4,5 guruş	Na'lbend kösteği 45 para
Köhne sandal 20 para	Köhne harâr 5 37 para	Mertebâne [Mertebânî] 3 70 para	Sâde harâr 1 kıyye 1 guruş 6 para	Def'a sâde harâr 2 çift 2 guruş
Def'a sâde harâr 1 1 guruş	Köhne sandık 1 10 para	Köhne tek harâr 1 9 para	Kâse kutusu 10 para	Tüfenk sandığı 16 para
Beyâz güğüm 1, 2,5 kıyye 3,5 guruş	Sım tırkeş 1 10 guruş	Köhne yıldızlı top 3 35 para	Cem'an yekûn 1.838 guruş	